

Domu z roku 1890 chcú vrátiť zašlú krásu

Roboty viac ako na kostole...

V obci Závod stojí starý, dnes už 130-ročný rodinný dom. Keď bol pred dvoma rokmi na predaj, mnohých potenciálnych kupcov odradil jeho zanedbaný stav. Alexandrovi Krajčirovi a jeho rodine však učarovala ľudová architektúra a rozhodli sa ho kúpiť. Zrodil sa projekt „Dom 1890“ a smelé plány nielen na záchranu domu, ale aj na vybudovanie múzea a priestorov pre komunitné aktivity a ubytovanie.

M. Kovariková

Zdá sa, že k ľudovému staviteľstvu a tradíciám máte blízko...

Dalo by sa povedať, že naša rodina má tradície v génoch. Babka uchováva rôzne starožitné predmety a knihy, starček rád spieva ľudové piesne, zdedili sme množstvo krojov, ktoré využívame pri rôznych príležitostiach, ako aj pri vystupovaní s našou folklórnou skupinou. V tomto folklórnom kolobehu človek narazí na rôzne inšpirácie a skrsnú v ňom rôzne nápady. Zároveň možno povedať, že sme celkom podnikaví a neradi hovoríme len tak do vetra.

V roku 2018 ste sa stali majiteľmi starého rodinného domu v Závode. Ako sa to celé zbehlo?

Prvé, skôr imaginárne predstavy, nám každému prišli na um už dávnejšie. Ako rodina sme pomerne často navštevovali folklórne festivaly a takisto sme precestovali kus Slovenska, ale i zahraničia. Mali sme možnosť porovnávať náš kraj s ostatnými krajinami Slovenska a našu krajinu s inými krajinami. Načerpali sme množstvo inšpirácií, avšak zažili sme aj negatívne momenty. Sme presvedčení,

Rodina Krajčirovcov (uprostred A. Krajčír)

že skúsenosti a poznanie sú nevyhnutné pre akýkoľvek projekt či počin. Myšlienka kúpy ľudového domu vznikla v roku 2016, pričom sme prirodzene začali vyhladávať pôvodné ľudové domy v našej rodnej dedine – v Závode. Možností nebolo veľa a do oka nám padol aj zanedbaný starý dom s označením „na predaj“. Ako možno vidieť na fotkách, dvor domu bol takmer nepreniknuteľne zarastený burinou. Keď sme vstúpili do interiéru, ihneď nás upútalo vročenie na tráme, ktoré oznamovalo, že dom bol postavený v roku 1890. Od tohto momentu sa začal koloť úvah, či, ako a prečo kúpiť tento zanedbaný kúsok ľudovej architektúry. Dospeli sme k záveru, že to ako rodina spoločne zvládneme a rozhodli sme sa dom kúpiť. Problémom bolo, že dom mal viac majiteľov a takisto ťarchy. Preto rôzne administratívne úkony, osobné stretnutia a samotná kúpa trvali dlhé dva roky. V roku 2019 sme začali na dome s prvými serióznymi prácami.

Majitelia domu dostali do daru krásny kus závodskej kútny plachtu.

Búranie komína umožnilo dostať sa do akejsi tajnej miestnosti, kam sa dalo vojsť len „z húre“. Zrejme vznikla pri stavebných úpravách a slúžila ako komora, nedá sa však vylúčiť, že bola počas vojny úkrytom.

Táto skvostná krásavica z roku 1887 sa bude v dome dobre vynímať, čo poviete?

Mali ste od začiatku jasno, čo so stavbou podniknete? Aké boli vaše vízie?

Na túto otázku často odpovedáme, že dom je veľký a dáva veľa možností. Konkrétnu predstavu máme predovšetkým o prednej, najhodnotnejšej časti domu. Túto časť chceme zariadiť do pôvodného

stavu a vytvoriť súkromné múzeum. Samozrejme, navrátiť pôvodný stav nie je úplne možné, ale urobíme maximum pre to, aby dom mal svoje čaro, aby z neho vyžaroval genius loci. Ostatná časť domu bude slúžiť pravdepodobne ako ubytovacia jednotka pre každého, kto bude chcieť stráviť nejaký

čas v sedliackom dome. Máme v úmysle organizovať aj rôzne podujatia či workshopy – vyšívanie krojov, vinobranie či oslavu hodov. Čas ukáže viac. Kvôli možnostiam organizácie kultúrnych podujatí sme tento rok založili občianske združenie Dom 1890. Ľudia na nás však môžu naraziť aj v iných subjektoch, napríklad vo folklórnej skupine Lanšper alebo na webovom portáli www.zahorackyfolklor.sk.

Dom je v žalostnom stave a dostať ho do podoby, akú by ste si želali, bude určite vyžadovať veľa práce aj financií. Ako vám môže pomôcť verejnosť, dobrovoľníci, ľudia so vzťahom k ľudovému staviteľstvu a tradíciám?

Náš projekt ľudového domu je od začiatku smerovaný k ľuďom. V minulosti si boli ľudia bližší a celkom prirodzene pomáhali jeden druhému. Zároveň sa vedeli spolu spontánne zabaviť pri rôznych príležitostiach. Možno to všetko najlepšie vystihuje známe heslo „Spouem pri roboce, spouem pri muzice“. My sme vyložili karty na stôl a každý môže sledovať náš postup práce a zaujímavosti, ktoré pri rekonštrukcii domu vyplávajú nespočetnekrát na povrch. V týchto dňoch sme zorganizovali našu prvú komunitnú brigádu, ktorej cieľom bolo demontovať trámový strop v Sekuliach a využiť ho pre našu prístavbu. Napriek mnohým priaznivcom sme na to zostali len piati. Aj tento prípad nás presvedčil o tom, že

fenomén komunitného života je u nás ešte len v zárodku a túto myšlienku treba ďalej rozširovať. Demontáž ľudového domu v Sekuliach nám zobrala tri dni. Škrídlica zvaná bobrovka bola vo veľmi dobrom stave a bolo by trestuhodné nevyužiť ju. Ako z ekonomických, tak aj z ekologických dôvodov. Dnes už škrídlicu ani tehlu v takej kvalite nekúpate. Trámový strom nesie vročenie 1879, čiže dom je o niečo starší, ako ten náš. Je v tom však aj istá symbolika. Janko Blaho nazval náš mikroregión enklávou, ktorú tvoria obce Závod, Moravský Svätý Ján, Sekule a príslušné osady. Máme spoločný kroj, rodinné väzby a samozrejme, aj ľudovú architektúru. Využitie trámového stropu zo Sekúl je teda určitým mementom, ktoré podčiarkuje previazanosť našich dedín.

Spomenuli ste, že pri rekonštrukcii často vyplávajú na povrch aj rôzne zaujímavosti. Jednou z nich bude zrejme aj tajná komora...

Tento rok sme pristúpili k zbúraníu komína, ktorý už nebol stabilný a zároveň stál na múre, v ktorom sme potrebovali vytvoriť otvor do tajnej komory. Ako sme zistili, prístup do nej bol možný len z podkrovia – z „húre“. Táto tajná komora vznikla pravdepodobne počas stavebnej úpravy domu, a je otáznou, či slúžila na uskladňovanie zásob, alebo aj ukrývanie osôb počas vojny. Možno z nej časom urobíme malú vinotéku... /

Takto by mal vyzerať dom z roku 1890 po rekonštrukcii...

Trojdnňový pracovný maratón - demontáž ľudového domu v susedných Sekuliach.

